

”Helsagssamleren”

Artikel 5: Dobbelte brevkort

Af Erik Hvidberg og Lars Engelbrecht

Introduktion af de dobbelte brevkort

De første dobbelte brevkort så dagens lys allerede i 1872 i Holland, Sverige og Württemberg. Også Danmark kom med på vognen, og udgav i juni måned 1883 sine første dobbelte brevkort, eller ”Brevkort med betalt svar”, som den officielle betegnelse var. Dette er beskrevet i "Officielle Meddelelser" (OM) nr. 16 af 21. juni 1883 - de dobbelte brevkorts "fødselsattest".

Om brugen af kortene anfører OM at det dobbelte brevkort (Brevkort med betalt svar) består af to sammenhængende kort, hvoraf hvert er forsynet med et påtrykt frimærke. Det første kort er bestemt til den oprindelige meddelelse, det andet kort er til svaret. Endvidere kan kortene udveksles med de danske kolonier i Vestindien, og i de fremmede lande som findes angivet i "Udenrigs-Brevposttaksten" (denne angiver ca. 35 lande). Til de lande hvor portoen for enkeltbrevkort udgør 15 øre, skal man benytte dobbelte 10 øres brevkort med et påklæbet 5 øres frimærke på hvert af de to sammenhængende kort.

Efter beslutning på Verdenspostkongressen i Lissabon kunne dobbelte brevkort fra den 1.4.1886 anvendes til alle Verdenspostunionens medlemslande. De lande, der ikke selv havde udgivet dobbelte brevkort, var ifølge konventionen forpligtet til at returnere modtagne svarkort efter de gældende regler. Først da Washingtonkongressens bestemmelser trådte i kraft den 1.1.1899, kunne der sendes dobbelte brevkort til alle lande både i og uden for Verdenspostunionen.

Danmark har perioden frem til 1967 hvor det sidste dobbelte brevkort kom, udgivet i alt 132 forskellige dobbelte brevkort - når der tælles hovednumre.

Anvendelsen af kortene

Generelt fandt de dobbelte brevkort ikke den store udbredelse blandt publikum, hverken i Danmark eller i udlandet. Dette har bl.a. givet sig til udtryk gennem de ofte meget små oplag, hvori de er blevet trykt. På den anden side har det også medført at flere af dansk helsagsfilateliers større sjældenheder findes netop blandt de dobbelte brevkort.

Som alle andre helsager er også de dobbelte brevkort udgivet med et bestemt formål for øje (til lokal-, indenlands- eller international brug) i en bestemt takstperiode. Blev kortet anvendt efter den pågældende takstperiodes udløb skulle kortet opfrankeres, det samme gælder såfremt kortet blev anvendt til andre formål end det oprindeligt påtænkte, f.eks. som adressekort, til UPU's tredje område, rekommanderet, ekspress etc. For danske helsagers vedkommende forekom det dog meget ofte, at Postvæsenet overtrykte de ikke mere gængse takster med et provisorisk overtryk, eller et ekstra værdistempel, ja - eller en kombination deraf.

I Danmark er mange af de dobbelte brevkort blevet anvendt til mødeindkaldelser og andre arrangementer, hvor man forud ønskede en skriftlig tilkendegivelse om modtagerens fremmøde etc. Spørgekortets bagside blev påtrykt invitationen, mødeprogrammet etc., og svarkortet blev påtrykt arrangørens adresse på adressesiden.

Det var tilladt at returnere det dobbelte brevkort sammenhængende, altså både svar- og spørgekort i brugt stand, men dette fænomen er meget sjældent forekommende, til gengæld er sådanne kort meget efterstræbt blandt helsagssamlere.

Endvidere forekommer der dobbelte brevkort (såvel svar- som spørgekort) der er anvendt som enkelt brevkort. Afsenderen har blot delt det dobbelte kort i to, hvilket var fuldt ud lovligt.

Dobbelte brevkort der anvendtes til udlandet skulle ankomststemples på svarkortets bagside, således at når modtageren bestemte sig for at anvende kortet efter hensigten - at besvare afsenderen - så kunne de afsendende postale myndigheder se at der var tale om et helt korrekt forhold, og at svarkortet derfor korrekt kunne afstemples i afsenderlandet. Denne ankomststempling, som ikke blot var gældende i Danmark, men i alle UPU lande, ses dog sjældent udført.

Blandt de danske dobbelte brevkort forekommer en del kort udelukkende brugt i filatelistisk øjemed. Blandt andet forekommer der (fra de "berømte" Hviid-brødre) en del dobbelte brevkort med lokal- eller indenlands frankeringsværdi som er anvendt til udlandet med tillægsfrankering på spørgekortet, men uden en tilsvarende på svarkortet, altså en overtrædelse af bestemmelserne i "OM". I visse tilfælde er sådanne kort returneret opfrankeret med afsenderlandets frimærker, eller kortet er blot returneret og i visse tilfælde da sat i strafporto ved ankomsten. Kort af denne type er ikke samleværdige.

I perioden frem til den 1.10.1888, hvor Postvæsenet lod fremstille specielle formularer til adressebreve og postopkrævninger, var det meget almindeligt at anvende de enkelte brevkort samt helsagskuverterne til disse formål. Det samme gælder ikke for de dobbelte brevkort, hvor der kun kendes ganske få eksempler på, at enten et spørge- eller svarkort er anvendt på denne måde. Men der forekommer dog helt unikke tilfælde, hvor der er anvendt et sammenhængende dobbelt brevkort som adressebrev, hvor portoen på det vedhængende svarkort har udgjort en del af betalingen for den fremsendte pakke.

Endvidere forekommer der ganske få danske dobbelte brevkort som er opfrankeret med afklippede værdistemples fra helsager som frankeringsmiddel, hvilket var lovligt i en hvis periode, men mere herom i en senere artikel.

Rammefejl og varianter

Ligesom tilfældet er for de fleste danske enkelt brevkort og for korrespondancekortene, så er til dags dato heller ikke foretaget dyberegående studier af fejl og varianter i de dobbelte brevkort.

I Ringstrøms katalog anføres enkelte rammefejl, ligesom enkelte varianter i form af manglende tryk etc. er katalogiseret.

Her ligger der fortsat udfordringer og venter på de filatelisten der har tid, lyst og energi til at udforske de dobbelte brevkorts trykteknik, oplag, settings og fejl – og der er fortsat meget store mængder ubrugt materiale til rådighed.

I den næste artikel vil vi behandle konvolutterne.

Illustrationer:

Sammenhængende 3 øre dobbelt brevkort sendt til (og returneret fra) Finland.
(artikel5a.jpg)

6 øre svarkort returneret fra Norge. Taksten på 6 øre for dobbelte brevkort mellem Danmark og Norge varede fra udgivelsen af 6 øre dobbelt brevkort i juni 1883 til 1. januar 1886 (artikel5b.jpg)

Dobbelt brevkort fra Hawaii (artikel5c.jpg)

8 øre dobbelt brevkort brugt som adressebrevkort, hvor de 8 øre på afsenderbrevkortet og 8 øre på svarbrevkortet tilsammen dækker de 16 øre, som det kostede at sende pakken.
(artikel5d1.jpg og artikel5d2.jpg)